

Om forskningspolitik och kreativitet

Hur bör vi organisera våra forskningsmiljöer för att de ska fungera så bra som möjligt? Hur kan man skapa förutsättningar för kreativa samarbeten? Om dessa till synes grundläggande frågor har den nutida forskningspolitiken förbluffande lite att säga. Den har i obefintlig grad låtit sig informeras av forskning om hur forskningsmiljöer faktiskt fungerar och vad som får människor som arbetar i dessa miljöer att anstränga sig och åstadkomma resultat.

Forskningen kring framgångsrika forskningsmiljöer pekar på dynamiken i forskargruppen som nyckeln till vetenskapliga framgångar. Det gäller att skapa grupper där forskarna är ”lagom olika”: så pass olika att de tillför varandra något, så pass lika att de kan kommunicera. Och den visar hur komplicerat det är att få sådana grupper att fungera på ett framgångsrikt vis, hur gott handlag i det akademiska ledarskapet som krävs och hur viktiga emotionella och sociala faktorer är i att skapa fungerande team. Dessa grupper kan stöttas eller motverkas, men de kan inte kommenderas fram. De växer underifrån, som resultatet av nyfikenhet, sanningssökande och tillit. Och de är sköra. De kan lätt störas av klumpiga insatser.

Statsvetaren Li Bennich-Björkman skriver i sin bok om innovativa och stagnerande forskningsinstitutioner om hur forskningspolitikens tilltagande inriktning mot styrning och utvärdering riskerar att förstöra de lokala processer som är fundamentala i att skapa väl fungerande miljöer. Dessa bygger på tillit och förtroende. Ett ensidigt fokus på att belöna enkelt mätbara indikatorer riskerar att undergräva ett innovativt och risktagande klimat. Liksom de ständiga kraven på fortlöpande feedback tar tid från det som borde göras. Forskningspolitik kan lätt förstöra miljöer, men kan inte lika lätt skapa dem.

Teresa Amabile, som ägnat sin forskningskarriär åt att studera kreativitetens sociala sammanhang, pekar på att yttre (*extrinsic*) motivation – som intresse av karriär, lön, goda utvärderingsresultat – har en skadlig inverkan på kreativiteten. Den forskare som framförallt bryr sig om den andres blick på det hon gör tappar lätt fantasin och skaparkraften. Istället är det den som drivs av en inre (*intrinsic*) motivation – nyfikenhet, lust, längtan att göra ett gott arbete för dess egen skull – som blir kreativ.

Utvärderingar och bedömningar kan, om de utförs på rätt sätt och av rätt personer, stärka denna inre motivation. Genomförs de formalistiskt av personer för vilka de utvärderade saknar intellektuell respekt skadar de istället den inre motivationen. När det viktiga blir att uppfylla Högskoleverkets eller Vetenskapsrådets kriterier snarare än att göra ett gott arbete för dess egen skull åker kreativiteten lätt ut genom fönstret.

Stefan Svallfors

Vice ordförande i Sveriges Sociologförbund

Referenser

Amabile, T. M. (1996) *Creativity in context: update to "the social psychology of creativity"*.
Oxford: Westview.

Bennich-Björkman, L. (1997) *Organising innovative research: the inner life of university departments*. Oxford: Pergamon Press.